

Vogels kijken in jubilerend heempark 'Sjiloens Heim'

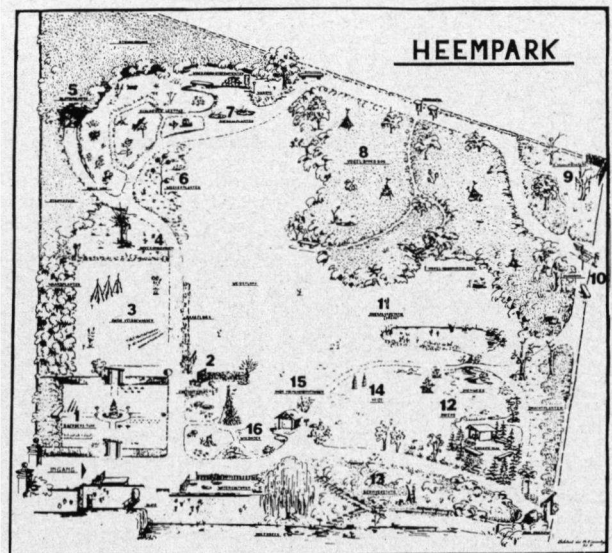
Léon Willems

Inleiding

In 1976 werd in de nabijheid van kasteel Schaloen te Oud-Valkenburg, gemeente Valkenburg (L.) het heem- en instructief park 'Sjiloens Heim' officieel geopend. Dit jaar bestaat het park tien jaar en in die tien jaar werden er heel wat bezoekers door de vrijwillige medewerkers van het park ontvangen. Natuurlijk vonden de botanici genoeg materiaal om door het 1½ hectare grote park rond te dwalen. Maar de ornithologen kunnen natuurlijk niet achterblijven. Daarom werd het park enkele jaren lang intensief onderzocht op het voorkomen van vogelsoorten. Er werden 43 soorten met zekerheid waargenomen. In onderstaande lijst zijn deze soorten opgenomen. Als algemene broedvogels (A) worden aangerekend die soorten die elk jaar in het park broeden in redelijke aantallen (twee of meer paar). Vogels die niet elk jaar in het park broeden of elk jaar in klein aantal (één paar broeden of pogen te broeden) worden tot de zeldzame broedvogels (B) gerekend. Regelmatige bezoekers (C) zijn die vogels, die elk jaar meermalen worden waargenomen. Zeldzame bezoekers (D) zijn vogels, die slechts zelden (één maal per jaar of niet elk jaar) zijn waargenomen. Overvliegende vogels zijn overigens niet meegerekend. Lijst van waargenomen vogels:

Blauwe Reiger (C);
Wilde Eend (B);
Torenvalk (C);
Waterhoen (B);
Holenduif (C);
Houtduif (A);
Turkse Tortel (A);
Bosuil (C);
Gierzwaluw (C);
IJsvogel (D);
Grote Bonte Specht (C);
Kleine Bonte Specht (D);
Boerenzwaluw (A);
Huiszwaluw (B);
Witte Kwikstaart (A);
Grote Gele Kwikstaart (B);
Heggemus (A);
Spotvogel (A);
Grasmus (B);
Zwartkop (B);
Tjiftjaf (A);
Goudhaantje (C);

Grauwe Vliegenvanger (A);
Zwarte Roodstaart (C);
Roodborst (A);
Mereel (A);
Kramsvogel (C);
Zanglijster (A);
Staatmees (C);
Koolmees (A);
Pimpelmees (A);
Matkop (B);
Boomklever (C);
Winterkoning (A);
Vink (A);
Putter (B);
Groenling (C);
Kneu (C);
Europese Kanarie (B);
Ringmus (A);
Huismus (A);
Spreeuw (A);
Zwarte Kraai (C);

Plattegrond van het park, rechtsboven het vogelbosje.

Populatieschommelingen zijn vanwege de korte onderzoeksperiode buiten beschouwing gelaten.

Onderzoek

In het park is ook aandacht aan kleine vogelstudieprojecten besteed. Er is een vogelbroedbos aangelegd. Onder een vogelbroedbos verstaat men een terrein, omgeven door een dicht begroeide haag en beplant met hoog opgroeiende struiken en heesters, die een goede nest- en schuilgelegenheid bieden aan laag-nestelende en op de grond broedende vogels als Merel, Zanglijster, Winterkoning en Roodborst. Er is in dit geval gekozen voor aanplant van meidoorn (de haag), Rode Kornoelje, Mispel, Wegedoorn, Gelderse Roos, Zwarte en Bergvlier, Vuilboom, Lijsterbes, Hazelaar, Zwarte Els, Zuurbes, Kardinaalsmuts, Liguster, Boskriek en Hondstroos. De houtige gewassen worden regelmatig gesnoeid, waardoor er vergaffelingen ontstaan, zodat het houtgewas dicht en warrig wordt en daardoor de nestgelegenheid voor vogels vergroot.

De rijke oogst aan bessen trekt veel vogels, vooral lijsterachtigen, aan. In januari 1985 werden er geregeld grote troepen Kramsvogels waargenomen, die zich tegoed deden aan de bessen van de Gelderse Roos. Normaal gesproken laten ze die bessen het liefst links liggen, maar de koude en de honger maakte de 'rauwe bessen zoet'.

In het vogelbroedbos zijn enkele broedruiters geplaatst. Dit zijn door korte staken bij elkaar gehouden stapels doornig hout, waarin vooral Merels en Zanglijsters graag broeden. Dit biedt een prachtige broedgelegenheid op ter-

De watermolen is gerestaureerd in 1975 en ook te bezichtigen.

Foto: Léon Willems.

reinen waar struikgewas ontbreekt of onvoldoende aanwezig is.

Natuurlijk wordt er ook geëxperimenteerd met nestkasten, die elk jaar bezet worden door Kool- en Pimpelmees, Ringmus en Spreeuw. Een aantal nestkasten is langs de wandelpaden gehangen op lage hoogte om te informeren aan bezoekers over het hoe en waarom van nestkasten. Momenteel wordt er ook geëxperimenteerd met nestkasten voor de Grote Gele en de Witte Kwikstaart.

Gelegen nabij Kasteel Schaloen ...

Foto: Léon Willems.

Eén van de bijzondere soorten die het park herbergt is de Europese Kanarie.

Foto: Jaap Taapken.

Bijzondere gasten

Het park herbergt een klein aantal bijzondere vogelsoorten. Eén ervan is de Europese Kanarie. In 1984 werd er in het park af en toe een zingend mannetje waargenomen. In 1985 werd voor het eerst een paartje geobserveerd. Slechts één maal (9 juni 1985) werd het baltsgedrag waargenomen. Terwijl het wijfje in een boom zat, vloog het mannetje er al zingend trillend om heen, waarna beiden wegvlogen. Het paartje is daarna nog een paar maal waargenomen. Vermoedelijk heeft er zich op zijn minst een broedpoging voor gedaan. Rond Valkenburg heeft zich een concentratie gevormd van de Europese Kanarie. Er zijn naast het Heempark mij nog drie andere plaatsen bekend waar de Europese Kanarie heeft gebalst en in Valkenburg mogelijk ook gebroed (binnen een straal van circa twee km). Het lijkt alsof het aantal toeneemt, maar er zijn al uit het nabije verleden sterke schommelingen bekend, waarvan de oorzaak niet erg duidelijk is. Mogelijk hangt dit samen met het feit dat Zuid-Limburg het randgebied is van het Middeneuropese verspreidingsgebied van de Europese Kanarie.

Een ander bijzonder broedgeval is dat van de Grote Gele Kwikstaart, die elk jaar langs de Molenbeek, die langs het park stroomt, broedt. Langs de beek zijn er onlangs speciale nestkasten geplaatst voor deze soort in de hoop alternatieve broedgelegenheden te bieden. Door een aantal factoren neemt het aantal van deze soort toe in Zuid-Limburg (ver-

zaching klimaat, verbetering waterkwaliteit). Daar profiteert natuurlijk ook het park van. De laatste soort die ik hier wil vermelden is de Kramsvogel. Deze soort wordt steeds vaker waargenomen. In 1984 werd er vlakbij het park in een lariks het nest van de Kramsvogel ontdekt met daarin vijf jongen. Helaas is de lariks omgehakt, maar de Kramsvogels waren toen gelukkig al lang en breed vertrokken. In 1985 nam ik op een nabijgelegen weiland vier foeragerende Kramsvogels waar.

De aantallen schijnen zich uit te breiden, mogelijk vindt er kolonievorming plaats. Dit komt overeen met de algemene situatie in Zuid-Limburg, waar vooral sedert 1981 een aantal kolonies werden gevormd. In de winter 1985 (januari) werden geregeld troepen van 20-50 Kramsvogels in het park waargenomen.

Samenvatting

Het park herbergt ondanks zijn geringe grootte (1½ ha) een groot aantal vogels (43 soorten), waarvan een aantal (27) als broedvogel kan worden geboekstaafd. Mogelijke uitbreidingen in volgende jaren zijn niet uitgesloten. Vooral de aanwezigheid van Europese Kanarie, Grote Gele Kwikstaart en Kramsvogel zijn van groot belang.

Bezoekers worden degelijk geïnformeerd over het wel en wee van natuur, milieu en cultuur van Zuid-Limburg, waarbij ook een plaats is ingeruimd voor vogelstudie en vogelbescherming. Aanleg van dergelijke parken moet daarom gestimuleerd worden.

■ Léon Willems, Statenlaan 39, 6301 WB Valkenburg.